

Prof. Fr. Pengov:

Spomini.

(Pripoveduje Liska iz Kurje vasi.)

(Konec.)

Ko sem se nekega jutra zbudila na svoji gredi, me je močno zeblo. Hotela sem se stisniti pod kreljut svoje matere, a tedaj je šavsnil po meni tuj robot kljun, da sem se bliskoma zavedela: »Matere nimam več!« Sedela sem med dvema kurama, ki sem ju le pre-dobro poznala. Bila sta to dva trmoglava, hudobna stara okostnjaka, suha in trda kot kol v meji, in grizoča kot pes na verigi. Ena izmed teh hudobnic bi mi bila, ko sem se le majčkano genila, skoraj izključevala oko. Ves dan sem potem stikala za materjo po hlevu in dvorišču; pa je ni bilo! Ali je pač že občutilo kdaj srce kakega piščanca bridkejši obup, kot sem ga jaz tisti dan?

Minulo je potem par dni brez miru in tolažbe. Najbrže bi bila odšla tudi jaz za materjo neznano kam, da me ni srečna usoda spravila iz Bolgarovega dvora na drugo materino ali boljše: sestersko srce.

Nekega dne je namreč pridrčala pred našo hišo elegantna kočija z gumijevimi kolesi, kot jih imajo kolesarji in avtomobili. Imenitna gospa iz sredine mesta je obiskala mojo gospodinjo. Med drugim ji je povedala tudi veselo novico, da ji je ozdravela dvanajstletna hčerka od smrtno-neverne bolezni.

»Hvala stokrat Bogu za to milost!« se je radovala gospa. »Seveda je pa otrok še vedno slaboten, in pa čudne muhe se je lotevajo časih. Pred tednom je poginila Kamili pritlikava papiga, ki jo je zelo ljubila. In veste, kaj si je izmislila zdaj? Da ji kupim mlado putko!«

»No, to željo ji pa lahko izpolnimo, draga gospa,« reče moja gospo-dinja. »Ali hočete našo jerebičasto Lisko?« Povede gospo v prodajalnico in pokaže name.

»Ni napačna vaša misel,« reče gospa. »Liska je res ljubka. Le to je, gospa Bolgarka, vas ne maram oropati, in mali vaš Nejček bi bil gotovo nemalo žalosten vsled take izgube.«

»Zadnjim besedam res ne morem oporekati,« pravi gospodinja, »toda, ko bi hotela poslušati svojega Andrejčka, bi ne smela nikoli niti ena sama puta z našega dvorišča. Če vam je putka všeč, jo kar vzemite. Ne morete si misliti bolj srčkane igračke od nje. Pri moji mlečni trgovini mi je pa samo na potu, in če je ne vzamete vi, pride v kratkem v pražilno ponev ali pa na raženj.«

Sicer še nisem razumela vsega pomena teh besedi, vendar me je oblila »kurja« polt od grebena do konca krempeljev, ko sem to zaslišala.

»Če je pa tako,« odgovori gospa dobre volje, »jo pa vzamem z ve-seljem. Iskala sem že pri različnih trgovcih s perutnino pripravno živalco;

toda vsi so imeli le odurno svojat, ki bi Kamilini kletki delala mačo parade.«

Strah mi je šinil v koščice, ko sem opazila, da se obračajo zdaj vse oči name. Skušala sem se rešiti v naglici, a v svoji burnosti sem preobrnila prazno mlečno konvico. Gospa Bolgarka je urno zapahnila priprta vrata, in bila sem v njenih rokah. Potisnili so me v nekako »vavtarico«, s kakršno lovijo pozimi siničke, me dali na voz, in gospa iz mesta se je zahvaljujoč se poslovila. Konja sta potegnili, in voz je zdrčal s tako hitrostjo po vzornem ljubljanskem tlaku, da bi se bila polotila omotica še kake trdnejše glavicé, kakor je bila moja.

Močno mi je šumelo po glavi, ko se je ustavil voz pred lepo hišo na Starem trgu. Odnesli so me kvišku po stopnišču, ki je imelo kot zlato se bliščeče ograjene držaje. Potem sem prišla v krasno urejeno sobo in zagledala v nji čarobno dekletce, staro deset ali enajst let, oblečeno v belo spalno obleko in počivajočo v naslonjaču. — Kar me je posebno vleklo k temu angelskemu bitju, so bile njegove nežne poteze na obrazu. Z obličja ji je odsevalo nekaj kot nežen blesk atlasov; bila je vitke rasti in imela zlate lasce, ki so ji segali do pasu. Njene oči so imele na sebi nekaj nenavadno ljubkega; rahel, a vesel je bil njen nasmeh, njen glasek pa tako vablјiv, da si niti misliti nisem mogla, da bi se utegnila iz teh ustec kdaj prikraati žal beseda. Tudi deklіčna mama, gospa Malološka, je bila dobra žena; a njena dobrota je nosila bolj navaden pečat.

Nehote sem se potrudila na moč, da se prikupim otroku. Vgriznila sem se celo v jezik, da bi pač ne kričala, ko so me jemali ven skozi ozka vratca kletke. Ko sem sedela na Kamilini roki, sem držala glavo lepo pokonci, kot sem slišala, da jo drže pridni otroci v šoli, in motrila deklico tako izrazito, kot je le mogoče bitju mojega rodu. Božala in poljubovala me je deklica nekaj trenutkov in se zahvaljevala na silno ljubezniv način mamici, ki ji je tako hitro izpolnila prošnjo.

»Veš kaj, mamica?« je rekla. »Če gledam to srčkano, pisano pišče, se spomnim naše krasne pristave na Mali Loki, kjer je toliko jerebic. Kje si putko dobila?«

»Pri Bolgarovih,« odgovori gospa. »Ko je slišala gospa Bolgarova, da bi ti rada pišče, mi je takoj ponudila svojo Lisko.«

»Liska jo bomo klicali? Oj, kako ljubko ime! Ali jo smem dejati v kletko na balkonu?«

»I seveda! Saj je putka tudi ptica. Stori ž njo, kar hočeš.«

* * *

Tako sem prišla v kletko na balkon. Krasno je bilo življenje pri Kamili Malološki. Ptičnica, kjer sem stanovala, je imela stene iz tanke, deloma celo pozlačene žice. Bila je tako velika, da sem se v nji svobodno kretala na vse strani, vendar pa tako lahkotna, da so jo brez truda prenašali z enega mesta na drugo. Navadno je stala ta kletka na mizi v kotu lepega balkona, okrašenega z bujnim cvetjem in zelenjem. Imela sem

torej dovolj svežega zraka, in moji radovednosti ni ostalo prikrito nič, kar se je godilo doli na cesti. Ponoči ali ob grdem vremenu so me pa prenesli v sobo poleg balkona; bila je to lepa dvorana z visokimi ogledali ob stenah. Kako sem se vzradovala, ko sem prvič opazila, da je bila v vsakem ogledalu tudi moja živa podoba; priznati moram, da me je večkrat napadla izkušnjava, da se ogledam v zrcalu.

Kako sem pa tudi rasla pri Maloloških! Vsa moja vnianost je bila lična, in po neki plemenitosti v vseh kretnjah si me lahko ločil na prvi pogled od druge perjadi, ki so jo ponujale kmetice iz okolice doli na trgu Ljubljancankam. Mojo ponosno glavico je krasil žareče-rdeč, nežno nagubčan greben; imela sem blesteče oči, fino prirezan kljun in majhne šapice kakor Japonke. Moje perje sicer ni bilo več mahovnato, zato pa še bolj pisano nego prej, in rep se je jel pahljačasto prožiti kot pri puranu ali pavu.

Ko sem se nekega dne, sama vase zaljubljena, ogledovala v zrcalu in resno koracala pred njim gor in dol, da še bolj ugladim svoje vedenje in kretnje, me preseneti Kamila.

»Oho, Liska! Tudi tebe se prijema ničemurnost?« vzklikne deklica.
»Brrr — —, to pa ni lepo!«

Sicer je govorila gospodična vse to smehljaje, vendar sem pa jaz razumela nauk in odslej posnemala svojo mlado gospodarico, ki ni nikdar obstala pred zrcalom, da bi se ogledovala, kakor so to delale razne druge majhne deklice, njene prijateljice.

Moje izjemno stališče je bilo vzrok, da sem živela v najožjem stiku z družino pri Maloloških. Z balkona sem lahko videla vse, kar se je godilo v salonu, in slišala vsako besedo, ki se je tam izpregovorila. Kmalu sem spoznala, da ima oče Kamilin, četudi sicer zdrav kot riba in visoko izobražen mož ljubeznivih manir, vendar neko čudno, meni neumljivo bolezen.

Vsak dan namreč, in še po večkrat, je prihajal po stopnicah na poseben način opravljen mož, ki je nosil s seboj veliko usnjato torbo in izročal služabniku iz nje šop raznih papirjev, največkrat opasanih z ozkim ovitkom. Sluga je nesel papir domači gospé, ki je nekatere zavitke odprla z nožem, druge pa vrgla na stransko mizico, ki je bila pogrnjena z modrožametastim prtom. Ko je pa prišel gospod Malološki domov, je vselej objel soprogo in hčerko in kramljial ž njima nekaj minut. Kakor hitro pa je ugledal omenjeni papir na mizici, ga je urno pograbil in razprostrl. In tedaj sem opazila, kako je dobri gospod včasih zardeval, včasih spet bledele; zdaj se je smejal na glas, pa spet preteče mahal z desnico po zraku. Pozival je ženo, naj ga posluša, in čital ji je zdaj s posmehljivim, zdaj z gromečim glasom cele članke.

Jaz pa nisem umela, kakšne čarovnije ali bedastoče so hranili v sebi tisti papirji; zvedela sem le toliko, da so bili to »časopisi«, in da se je pečal gospod iz Male Loke — s politikom. Na to so menda merili vzkliki, kakor »ubogi invalidi, nesrečna agrarna reforma, neznosni davki in takse, kaj bo z našo Reko?« itd., besede, ki jih ni govoril nikoli ne

Bolgarov Andrejček, ne prijazna šivilja v nekdanji mansardi (podstrešni sobici) moje rojstne hiše. Spoznala sem pa že takrat, da je politika huda bolezen, ki se je morajo varovati ne samo piščanci, ampak tudi mladi ljudje, ki hodijo še v šolo.

Moja Kamila je bila namreč tudi pridna učenka. Učila se ni samo brenkati na klavir, ampak tudi računati, govoriti lepo pravilno svoj materini jezik in ga ljubiti, najrajši pa je poslušala gospoda kateheta, ki je govoril s tako vnemo o ljubezni božji do človeka, pa tudi do vseh drugih stvari, ne izvzemši mene male jerebičarke v kletki na balkonu. Vsa zamaknjena sem pa bila, kadar sta z gospo mamico zapeli. Posebno ena pesem, bolj otožnega napeva, se je prav pogosto razlegala po hiši moje malološke gospode. Zato ni čudno, da mi je ostala v spominu in vam jo lahko ponovim. Glasila se je nekako:

1. Zdrava, oj zdrava
zemlja slovenska!
Tam, kjer mi Soča,
Sava kjer šumi.
Tam, tam, kjer se Drava vije
in kjer Jadransko morje mi šumi.	4. Šumi mi Sava,
hčerka Triglava,
urno, veselo
z valčki se igray!
Saj, saj ob bregovih tvojih
naš je slovenski ljubi, mili kraj.
2. Šumi mi Soča,
Soča krvava!
Solza ogromna
tožna se mi zdiš.
Oh, oh, saj pod tujim jarmom
bridko vzdihuješ, tarnaš in ječiš.	5. Šumi, oj šumi
Vrbsko jezero!
Kras in ponos
koroške si zemlje.
Saj, saj gosposvetsko polje,
vojvodski prestol ob tebi nam stoji.
3. Buči mi Drava,
Drava šumeča,
čuvaj nam mejo
širna hči dolin!
Naj, naj v naročju tvojem
zemlja slovenska varno mi leži.	6. Šumi mi morje,
morje Jadransko,
v burnih akordih
vsepovsod povej:
Da, da bilo si slovensko,
buči, da naše bodeš prej ali slej.

Kolikokrat so prišle h Kamili šolske tovarišice, se oprijele v »kolo« in prepevale pri tem detinskem plesu gorenje kitice! Melodijo sem si zapomnila toliko lažje, ker je prepevala z istim napevom tudi gospa Bolgarka pogosto svojo ljubljenko: Šumi Marica, okrvavljena...

Nisem pa mogla umeti, zakaj sta postali malološka gospa in njena Kamila vselej tako blede in otožni, kadar sta prepevali 2. in 3., 5. in 6. kitico? Morali sta se ob tem pač spominjati kakega bridkega dogodka v domovini, ki jima ni šel zlahka iz spomina. Za to pa vprašajte doma mater ali očeta ali pa gospoda učitelja v šoli. Da je bil pa dogodek zelo bridek, sklepam tudi iz dejstva, da so drčale našim pevkam, zlasti gospé

Malološki in Kamili, večkrat po licih obilne solze, lepe kot biseri, a vendarle grenke, grenke — — —

Ako mi dá ljubi Bog pri gospici Kamili še kaj dolgo živeti, in če me boste hoteli še dalje poslušati, povem vam prihodnje leto o svojih nadaljnjih doživljajih.

J. E. Bogomil:

Zimski gost.

Malo se je enkrat pokadilo, potem ga pa kar ni hotelo biti v ravnino in dolino tisto leto. Hribovski otroci so se bili že naveličali sankanja in nerodnih sneženih potov, a dolinska in ravninska srca so še vedno hrepenela: »O sneg, o sneg — zdaj bi bilo pa že prav, ko bi prišel!«

Vse po dolinah je hrepenelo po snegu. Sani v podstrešnem kotu, ki so bile med letom vse zarjavele, so vzdihovale: »Ko bi nam sneg vrnil prejšnjo lepoto!« Žebliji na Tončkovih škornjih so se spomnili, kako jih le sneg ugladi, in radi bi bili gladki kakor lani. Tonček pa in Milka in Verica in ves drugi drobž — vsem je stopila pred oči lanska zima z obilim veseljem in zabavami. In vse je hrepenelo in klicalo: »O pridi, sneg, prinesi nam spet zabave, prinesi nam veselja!« Še celó ata in mama in drugi odrasli so zahrepeneli po snegu: »Naj bi že prišel sneg! Bo vsaj za nekaj časa vsak dan malo miru v hiši!«

In sneg — mehak, kakor je — je uslišal prošnje in želje dolinskih in ravninskih src. Poslal je nad zemljo najprej dolgočasne sive megle. Ko so bile vse zbrane, jim je pa ukazal: »Zdaj pa le!«

Izpod neba so jeli padati sneženi kosmiči. Vedno gosteje in vedno močneje so padali. In pokazal se je sneg po strehah in cestah, in hitela mu je vsa mladež nasproti. Smehljali so se mu. Lovili so snežinke, nastavljali glave, skakali vanj, stiskali kepe, in rahle snežinke so jim padale na obleko, na obraz, na lase ... In kamor so padle, so se od veselja raztopile. Zakaj tako presrčnega sprejema niso pričakovale. To jim je ogrelo — ljubezen.

Potem je sneg malo prenehal. Pa spet in spet se je spomnil, kako radostno so ga sprejeli po ravninah. In začel je vnovič padati. A kaka izpremamba! Kjer se je pokazal, povsod je našel le puste, čemerne obraze. Nobenega pozdrava več! Skozi kako razdrobljeno okno je slišal še besede nevolje in godrnjanja: »Ali ga še res ni dosti? — Da bi še ta odlezel! — Kakšno vreme, uj, kakšno vremel!«